

Postupci za ratne zločine u Srbiji (2020 - 2021)
Kratak pregled rezultata praćenja suđenja Misije OEBS-a u Srbiji
predstavljen u junu 2022. godine

Izazovi uzrokovani pandemijom COVID-19 uticali su na procesuiranje predmeta ratnih zločina u Srbiji u izveštajnom periodu (2020 – 2021). Ipak, srpske institucije su uspele da nastave sa procesuiranjem ratnih zločina. Dok je stanje uglavnom ostalo nepromenjeno, u poređenju sa nalazima sadržanim u izveštaju Misije OEBS-a „Postupci za ratne zločine u Srbiji (2015-2019) – Analiza rezultata praćenja suđenja Misije OEBS-a u Srbiji” (u daljem tekstu „izveštaj iz 2019. godine”), Misija je uočila neke pozitivne pomake u ovoj oblasti.

U izveštajnom periodu došlo je do izmene Ustava u oblasti pravosuđa. Cilj amandmana je da se doprinese nezavisnosti sudstva i podeli vlasti, omogućavajući da imenovanja sudija budu nezavisna od zakonodavne i izvršne grane vlasti. Dalja razrada pravnog okvira biće ključna za obezbeđivanje zaštitnih mera za sudije i tužioce od političkog uticaja, uključujući i one koji se bave ratnim zločinima.

U oktobru 2021. godine, Vlada Srbije je usvojila novu Nacionalnu strategiju za procesuiranje ratnih zločina za period od 2021. do 2026. godine.¹ Novi strateški dokument bi trebalo da bude koristan alat u daljem procesuiranju predmeta ratnih zločina. Na kraju, uspeh Strategije će se ceniti na osnovu rezultata.

U pogledu međunarodne saradnje, još uvek se nije postupilo po naložima za hapšenje koje su izdali Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) i Međunarodni rezidualni mehanizam za krivične sudove (MRMKS) zbog optužbi za nepoštovanje suda.² U vezi sa ovim, predsednik MRMKS-a obratio se u maju 2021. godine, predsedniku Saveta bezbednosti UN (SB UN), pozivajući SB UN „da preduzme neophodne mere kako bi se osiguralo da Srbija ispunila svoje obaveze prema statutu Mehanizma i rezoluciji Saveta bezbednosti 1966 (2010)”.³ Sa druge strane, ostvareni su konkretni rezultati proistekli iz saradnje Tužilaštva za ratne zločine Srbije (TRZ) i Tužilaštva MRMKS. Dalji napredak u procesuiranju predmeta ratnih zločina proisteklih iz ove saradnje trebalo bi da potvrdi krajnji doprinos nedavnih pozitivnih rezultata.

Saradnja između pravosudnih organa zemalja u regionu i dalje je ključna kako bi se osiguralo da odgovorni za zločine počinjene u bivšoj Jugoslaviji tokom 1990-ih budu procesuirani. Nisu zabeležene značajnije promene u ovoj oblasti u odnosu na nalaze iz izveštaja iz 2019. godine. Saradnja sa vlastima Bosne i Hercegovine (BiH) je i dalje uglavnom zadovoljavajuća, sa naznakama vidljivog poboljšanja. U izveštajnom periodu, pravosudni organi BiH ustupili su Srbiji tri predmeta kategorije II, koji uključuju visokorangirane okrivljene i veliki broj žrtava. Navedeni predmeti, ustupljeni posredstvom Tužilaštva MRMKS-a – materijalizovani su u dva krivična

¹ U toku konsultativnog procesa, Misija je dostavila komentare na nacrt strateškog dokumenta sa ciljem da doprinese stvaranju sveobuhvatnog i pre svega praktično održivog strateškog dokumenta koji za cilj ima nastavak i unapređenje borbe protiv nekažnjivosti za počinjene ratne zločine.

² U periodu 2015-2019, uzajamni odnosi ugroženi su odbijanjem srpskih institucija da postupe po naložima za hapšenje troje okrivljenih (Petar Jojić, Jovo Ostojić and Vjerica Radeta) koji se terete po četiri osnova za nepoštovanje suda, a u vezi s navodnim zastrašivanjem svedoka u predmetu *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*. U junu 2017. godine, okrivljeni Ostojić je preminuo.

³ Videti: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/117/75/PDF/N2111775.pdf?OpenElement>.

postupka koja su u toku.⁴ U izveštajnom periodu, pravosudni organi Republike Srbije su po prvi put preduzeli korake ka ustupanju krivičnog gonjenja protiv lica, državljanina BiH – uhapšenog i optuženog od strane TRZ-a – državnim organima BiH.⁵ Pored toga, TRZ je Tužilaštvu BiH ustupilo 24 predmeta sa istražnim spisima. U izveštajnom periodu nije zabeležen napredak u saradnji sa Hrvatskom. S tim u vezi, TRZ je 2021. godine podiglo optužnicu protiv hrvatskog državljanina, predlažući suđenje u odsustvu. Bez prejudiciranja pravnog ishoda ovog postupka,⁶ Misija je stanovišta da bi samo prevazilaženje postojećih prepreka kroz bilateralni sporazum moglo dovesti do napretka u saradnji između dve zemlje u procesuiranju ratnih zločina, čime bi se postiglo više pravde za sve žrtve.

Pružanje međunarodne pravne pomoći između organa vlasti u Prištini i Beogradu u znatnoj meri je ugroženo još od juna 2018. godine bez znakova pozitivnog napretka, što direktno utiče na procesuiranje predmeta ratnih zločina počinjenih na Kosovu.⁷ Jedan broj predmeta s potencijalno čvrstim dokazima ostao je neprocesuiran u izveštajnom periodu.

U periodu od 1. januara 2020. godine do 31. decembra 2021. godine, TRZ je podiglo 14 optužnica za ratne zločine protiv civilnog stanovništva i ratnih zarobljenika, protiv ukupno 16 okrivljenih. Od ukupnog broja predmeta njih devet su bili predmeti koje su institucije BiH već u potpunosti istražile, a zatim ih formalno ustupile srpskim sudovima, dok je pet predmeta proizašlo na osnovu istraga TRZ (dva predmeta u 2020. godini i tri u 2021. godini). Sedam predmeta obuhvata veliki broj žrtava (više od 20 po optužnici), dok se preostalih sedam odnosi na izolovane incidente u rasponu od jedne do 14 žrtava. Od 2013. godine nije pokrenut nijedan novi postupak u odnosu na krivična dela učinjena protiv kosovskih Albanaca.

U načelu, najveći broj predmeta ratnih zločina koji su procesuirani u Srbiji u periodu od 2020. do 2021. godine i dalje obuhvata niže rangirane okrivljene. Međutim, prvi put od osnivanja specijalizovanih institucija za procesuiranje ratnih zločina u Srbiji 2003. godine, zabeleženo je procesuiranje visokorangiranih okrivljenih. TRZ je 2020. godine podiglo optužnice protiv dvojice komandanta brigada u dva predmeta koje uključuju stotine žrtava, dok je 2021. godine TRZ podiglo optužnice protiv jednog komandanta brigade i jednog komandanta korpusa, tereteći potonjeg da je 1995. godine naredio i učestvovao u raseljavanju hiljada civila bošnjačke nacionalnosti iz Srebrenice, BiH.

Ogromna većina okrivljenih u novim optužnicama i dalje je srpske nacionalnosti, kao i što je i bio slučaj u nalazima Misije OEBS-a u Srbiji u izveštajima iz 2019. i 2014. godine.⁸ Četvorica optuženih bili su pripadnici bošnjačkih snaga, hrvatskih snaga i snaga Oslobođilačke vojske Kosova (OVK). U izveštajnom periodu, više od dve trećine okrivljenih su bili bivši pripadnici

---

⁴ Predmet „Rogatica” i predmet „Sanski Most II”.

⁵ Međutim, druga dvojica državljanina BiH, uhapšena u Srbiji i optužena za ratne zločine, i dalje su u pritvoru u Srbiji, a protiv njih je u toku postupak pred Višim sudom (predmet „Sarajevo/Hrasnica kamp” protiv Huseina Mujanovića i predmet „Logor Rasadnik” protiv Osmana Osmanovića).

⁶ Nakon što je TRZ u junu 2021. godine podiglo optužnicu, Viši sud u Beogradu naložio je dopunsku istragu u ovom predmetu. Prema Zakoniku o krivičnom postupku Srbije, pretresno veće odlučuje o predlogu TRZ za pokretanje suđenja u odsustvu nakon potvrđivanja optužnice.

⁷ Svako pominjanje Kosova u ovom tekstu, bilo u vezi s teritorijom, institucijama ili stanovništvom, treba tumačiti u skladu sa Rezolucijom 1244 SB UN.

⁸ „Postupci za ratne zločine u Srbiji (2003-2014) – Analiza rezultata praćenja suđenja Misije OEBS-a u Srbiji“

vojske (uključujući i snage „teritorijalne odbrane“), dok pripadnici policije i paravojskih snaga čine većinu ostalih okrivljenih. Trojica okrivljenih su optužena da su postupali u svojstvu civila.

U poređenju sa nalazima Izveštaja iz 2019. godine, prosečan broj žrtava po procesuiranom predmetu u periodu od 2020. do 2021. godine nastavio je da raste, uglavnom zbog značajnog broja žrtava u predmetima koji se odnose na događaje tokom sukoba u BiH 1992-1995 u i oko opština Rogatica, Sanski Most, Ključ⁹ i Srebrenica. Novi predmeti procesuirani u izveštajnom periodu obuhvataju zločine počinjene nad hiljadama žrtava,¹⁰ pretežno Bošnjaka i Srba. Slično nalazima iz izveštaja iz 2014. i 2019. godine, procesuirani predmeti u periodu 2020 – 2021. su se pretežno odnosili na zločine nad žrtvama bošnjačke nacionalnosti (više od 70 posto predmeta). Predmeti koji se odnose na srpske žrtve čine 28 procenata od ukupnog broja procesuiranih predmeta u izveštajnom periodu. Nijedan od novih predmeta nije obuhvatao žrtve etničkih Hrvata ili kosovskih Albanaca.

Ozbiljnost krivičnih dela za koja su podignute optužnice u izveštajnom periodu i dalje značajno varira, od sporadičnih incidenata koji obuhvataju jednu do četiri žrtve, do predmeta koji se odnose na napad na civilno stanovništvo, ubistva, nanošenje telesnih povreda itd, i koji obuhvataju više od 800 lica, ili predmeta koji se odnosi na raseljavanje nekoliko hiljada civila iz Srebrenice, BiH, 1995. godine.

TRZ je 2020. godine sprovelo istragu u sedam predmeta protiv ukupno 53 osumnjičena, uključujući pokretanje novih istraga protiv osam lica. TRZ je 2021. godine pokrenulo 14 istraga protiv 23 osumnjičena. Od 31. decembra 2021. godine, TRZ je vodilo istrage protiv ukupno 69 osumnjičenih, uključujući visokorangirana lica u vreme navodnog izvršenja zločina.

Uprkos ovim pozitivnim rezultatima, veliki broj zločina većeg obima ostaje neprocesuiran. Potreba za jasnim određivanjem prioriteta i ostvarivanjem konkretnijih rezultata od starne TRZ još je veća, s obzirom na vreme koje je preostalo za one predmete koji su spremni za suđenje. Dok TRZ, razumljivo, ne može u potpunosti da upravlja dinamikom ustupanja predmeta/spisa predmeta iz regiona i MRMKS-a, neosporno se mogu poboljšati rezultati sopstvenih istraga i odgovarajućih krivičnih gonjenja. S tim u vezi, neophodno je hitno okončati sve otvorene istrage za koje je jasno da nemaju izgleda za efikasno krivično gonjenje. Značajno jačanje kapaciteta TRZ – koje trenutno ima 12 tužilačkih zamenika – trebalo je da omogući tužilaštvu da postupa u ustupljenim predmetima ali i da svoje značajne kapacitete usredsredi na istrage i procesuiranje sopstvenih predmeta. Značajno povećanje broja zamenika tek treba da rezultira odgovarajućim povećanjem broja novih istraga ili podignutim optužnicama. U tom smislu, preporučuje se predstojeća izmena i sprovođenje Tužilačke strategije¹¹ kako bi se na odgovarajući način okončao veliki broj nerešenih predmeta.

Dugo trajanje postupaka za ratne zločine zabeleženo u izveštajnom periodu uglavnom je uzrokovano spoljašnjim faktorima u vezi sa pandemijom COVID-19. S tim u vezi, od sredine marta do maja 2020. godine, pred Odeljenjima za ratne zločine Višeg i Apelacionog suda u

---

⁹ Ipak, u februaru 2021. godine, obustavljen je postupak za događaje u opštini Ključ u BiH, koji obuhvata više od 300 žrtava, s obzirom na to da je okrivljeni preminuo dva meseca nakon podizanja optužnice TRZ-a.

¹⁰ U svojim izveštajima iz 2014. i 2019. godine, Misija je uzimala u obzir samo žrtve krivičnih dela protiv telesnog integriteta, kao što su ubistvo, mučenje, silovanje i prebijanje. Nisu uključena krivična dela poput raseljavanja odnosno uništavanja imovine, kako zbog teškoća prilikom utvrđivanja njihovog tačnog broja, tako i zbog manje ozbiljnih posledica dela.

¹¹ Tužilačka strategija za istragu i gonjenje ratnih zločina u Republici Srbiji 2018 – 2023.

Beogradu nisu održavani glavni pretresi u predmetima ratnih zločina.¹² Takođe, jedan broj ročišta je odložen iz medicinskih razloga u vezi sa pandemijom.¹³ I pored toga, dinamika suđenja u postupcima za ratne zločine nije bila značajno narušena, s obzirom na prilično nepovoljne okolnosti.

Međutim, nisu svi postupci napredovali u izveštajnom periodu. U predmetu „Ćuška“ dve godine nije održano niti jedno ročište. Postupak u ovom predmetu traje više od 11 godina, dok je ponovno suđenje još uvek je u toku u vreme pisanja ovog dokumenta u maju 2022. godine, odnosno šest i po godina od njegovog početka. Misija primećuje da je presuđivanje u predmetima ratnih zločina, posebno u predmetima koji obuhvataju zločine većeg obima, više okrivljenih i veliki broj žrtava, zaista složeno, budući da je, između ostalog, većina dokaza, uključujući svedoke, često bila i još uvek se nalazi van jurisdikcija srpskih vlasti. Međutim, suđenja bi uvek trebalo da se vode na efikasan način i bez odlaganja, s obzirom na to da i okrivljeni i žrtve imaju pravo na suđenje u razumnom roku.

U izveštajnom periodu sprovedena su suđenja protiv ukupno 56 lica i to u 27 prvostepenih postupaka i ponovljenih suđenja.¹⁴ U izveštajnom periodu Viši sud je doneo deset prvostepenih presuda (sve osuđujuće). Devet suđenja je okončano pravosnažnim presudama kojima je osuđeno više od 85% optuženih lica (14 osuđenih i dva oslobođena).¹⁵ Do 31. decembra 2021. godine, 18 suđenja je još uvek bilo u toku u različitim fazama postupka: 13 u prvom stepenu, tri u ponovnom suđenju i dva u žalbenom postupku (bilo nakon suđenja ili ponovnog suđenja). U dva predmeta postupak je okončan pre početka glavnog pretresa.¹⁶

Kazne izrečene u toku izveštajnog perioda bile su u skladu sa zakonom propisanim kaznama za ratne zločine (5 do 15, odnosno 20 godina). U prvostepenom postupku, dvojici okrivljenih izrečena je zatvorska kazna u trajanju od po 15 godina, dok je šest okrivljenih osuđeno na po deset godina ili manje. Prvostepeni sud je takođe osudio trojicu okrivljenih na kazne ispod zakonskog minimuma od pet godina. Pravosnažno je osuđeno 12 od 14 okrivljenih na kaznu zatvora od osam godina ili manje, od kojih sedmoro na kazne ispod zakonskog minimuma od pet godina. Prosečna dužina zatvorske kazne izrečena u pravosnažnim presudama u izveštajnom periodu iznosila je 5,9 godina.

Prošlo je više od dve decenije od oružanih sukoba na prostoru bivše Jugoslavije. Starenje okrivljenih, svedoka i žrtava izlaže predmete ratnih zločina sve većim rizicima u pogledu izgleda da se okončaju pravosnažnim presudama. Vremenski okvir za moguće procesuiranje znatno je sužen, a u narednim godinama organi vlasti će imati poslednju priliku da se dalekosežno i u što širem rasponu suprotstave nekažnjavanju. Sa ciljem da što više žrtava dočeka pravdu tokom svog života i da se najteži zločini procesuiraju dok su počinioci još živi, ključno je odrediti prioritete,

---

¹² Dana 15. marta 2020. godine, u Srbiji je proglašeno vanredno stanje zbog pandemije COVID-19. Shodno tome, dana 18. marta 2020. godine, Visoki savet sudstva je doneo zaključak kojim je utvrdio da će se tokom vanrednog stanja održavati samo suđenja koja ne trpe odlaganja. Prema navedenom zaključku, suđenja u predmetima ratnih zločina nisu određena kao suđenja koja ne trpe odlaganja. Nakon ukidanja vanrednog stanja, dana 6. maja 2020. godine, suđenja u predmetima ratnih zločina su nastavljena.

¹³ Zaražavanja virusom COVID-19 sudija, članova veća, stranaka u postupku i svedoka.

¹⁴ Postupci su obustavljeni protiv pet okrivljenih lica zbog smrti, odnosno prekinuti na neodređeno vreme zbog bolesti okrivljenih koji ne mogu da učestvuju u postupku (po jedan okrivljeni u predmetima „Srebrenica“, „Štrpci“, „Drago Samardžija“, „Sanski Most II“ i „Nenad Bubalo“).

¹⁵ Apelacioni sud je doneo devet pravosnažnih presuda kojima su potvrđene prvostepene osuđujuće presude i pet rešenja kojima su prvostepene presude ukinute i predmeti vraćeni na ponovno suđenje.

¹⁶ Postupci su obustavljeni u predmetima „Drago Samardžija“ i „Nenad Bubalo“ zbog smrti okrivljenih.

odabrati i procesuirati predmete koji imaju izgleda da se okončaju pravnosnažnim presudama na sistematičan i koherentan način, kao i da se na efikasan način i bez odlaganja sudi u svim postupcima za ratne zločine.